

ELS ACORDS DEL COMÚ DE LA UNIVERSITAT DE CALELLA, 1650-1653

Meritxell Bragulat Vallverdú

Per començar, explicaré breument l'origen de la Vila de Calella i el funcionament de la Universitat, un cop constituïda com a tal.¹

En el seu origen pertanyia a la diòcesi de Girona, dins el terme de la parròquia de Sta. Maria de Pineda. Respecte a la divisió territorial catalana, per vegueries, pertanyia a la de Girona.

Formava part del terme del castell de Montpalau, dins de la demarcació de les baronies. El seu terme jurisdiccional comprenia les parròquies d'Arenys, St. Iscle, St. Cebrià, Sta. Maria de Pineda, Hortsavinyà i Valmanya.

Hi ha notícies de poblament per la zona del segle XII; i la capella de St. Quirze, concretament, data de l'any 1184.

Al segle XIII, un dels senyors de Montseny-Montclús a qui pertanyia la senyoria del terme del castell de Montpalau, va vendre els seus dominis a un parent seu, Ramon de Cabrera. Amb aquest personatge, l'organització de les baronies de Montpalau i Montclús experimentà una reforma. Els castlans, que s'encarregaven del govern del castell, van ser substituïts per batlles i capitans del castell. A més, van organitzar les respectives escrivanies, comptant amb notaris professionals.

Ja al s. XIV, concretament l'any 1327, el rei Jaume II va donar a Bernat I de Cabrera, hereu dels dominis i home de confiança del rei, la llicència per celebrar un mercat setmanal i fires cada any, dins el terme del seu castell de Montpalau. El mercat es va establir a l'indret anomenat la Calella, en un lloc conegut per la Clota. Gairebé tot el terreny d'aquella zona formava part del seu patrimoni. Poc després va començar a atorgar privilegis als qui volguessin establir-s'hi, i d'aquesta manera, estimulà el poblament i la creació d'una vila, a l'entorn del mercat. Va determinar com havien de ser les cases que hi fossin edificades i va intervenir en els preus de venda del terreny d'establiment emfitèutic.

Bernat II de Cabrera va consolidar l'obra del seu pare. Aquest va decretar l'exempció pels habitants, en aquell moment i pels que ho fossin en un futur, del pagament de "lleudes" per les mercaderies comprades o venudes al mercat o la fira. Entre vint i trenta anys més tard fou prohibit a tota la demarcació de les parròquies de Sta. Maria de Pineda i St. Pere de Riu, que hom tallés i vengués carn i fou concedida autorització a fer-ho a Calella en règim de monopoli. A mitjan s. XIV, Bernat Joan de Cabrera va haver de confirmar els

1. A partir del llibre: PONS GURI, J. M. i RODRÍGUEZ BLANCO, J. : *Dels privilegis al règim municipal de Calella, 1650-1653*, Ajuntament de Calella, edició 1988.

privilegis de la vila atorgats el 1327, com ja havia fet la seva muller, en nom seu, l'any 1423.

A poc a poc, l'indret de la Calella anava tenint l'aspecte que oferia, a l'època, qualsevol vila, ja establerta amb els seus tallers d'artesans, hostals, etc., i van començar a organitzar-s'hi activitats marítimes i comercials. A finals del s. XV, la vila tenia més de quaranta focs, o llars habitades. Encara, però, no hi havia cap mena d'organització "municipal". Els barons de Montpalau regien la vila per mitjà del batlle del terme del castell, amb les funcions següents: recaptació d'impostos, manteniment del patrimoni del vescomte i jurisdicció penal i governativa. Aquests batlles eren nomenats pels vescomtes o procuradors generals que operaven des d'Hostalric, on, a més, hi havia el Clavari general i el jutge ordinari superior. Ben bé fins a finals del s. XVI no hi havia un govern propi per la vila de Calella, el veïnat es regia mitjançant un consell obert, que el formaven tots els caps de casa (Prohoms) quan els convocava el batlle. Els acords presos en aquest consell havien de satisfer un quòrum de 2/3 dels caps de casa, comptant també les vídues amb fills, i necessàriament la ratificació senyorial. A l'hora de resoldre qüestions urgents i que no tenien una solució immediata, el consell demanava permís per reunir-se i nomenava uns síndics, càrrec que finalitzava un cop l'assumpte quedava resolt o bé s'esgotaven les vies possibles de solució.

Hi havia, també, una mena d'oïdors de comptes, els quals tenien la funció de supervisar la tasca dels síndics escollits per gestionar o resoldre assumptes econòmics. A Catalunya, hi havia una manera de formar govern municipal mitjançant la institució dels Obrers de la Parròquia. Aquests eren els que s'encarregaven d'administrar les donacions i els béns de l'església parroquial, així com altres funcions que l'església realitzés. Aquesta institució, a Calella no es va desenvolupar fins a inicis del s. XVI, quan la vila es va constituir en parròquia (1527-28). Aquests obrers demanaven la llicència pertinent per reunir-se en consell i, un cop organitzat, es limitaven a fer el seu paper d'administradors dels béns eclesiàstics, càrrec que ostentaven pel temps d'un any. De fet, aquesta combinació d'assumptes civils i eclesiàstics eren freqüents i constants, puix que l'existència d'uns representants anuals facilitava que l'elecció dels síndics recaigués en els mateixos obrers, estalviant-se mitjans. Aquest règim i els seus "vicis" provocava enveges i disputes en el si del consell i amb ànims de resoldre aquest focus de tensions, Gastó de Montcada, marquès d'Aitona i vescomte de Cabrera, l'any 1599, davant notari, va concedir el privilegi bàsic per constituir a Calella un règim municipal. En aquell mateix any Arenys de Mar, Canet i St. Pol van rebre les pròpies ordinacions. Els càrrecs a escollir eren els següents: bossa de jurat en cap, de clavari i consellers de bossa primera; bossa de jurat segon i consellers de bossa segona i bossa de jurat tercer i consellers de bossa tercera. Aquests càrrecs estaven fixats segons el repartiment dels veïns. A la constitució de la Universitat de Calella, diferentment de les mencionades més amunt, es fa explícita la necessitat d'evitar enfrontaments i són fixades molt meticulosament la forma d'elecció del clavari i oïdors de comptes; hi són detallades escrupolosament les obligacions del clavari i, finalment, també hi són molt ben detallades les normes de com fer l'elecció per insaculació i la manera de posar els noms a les bosses.

Per tal de prevenir possibles tensions, és imposada a la universitat de Calella la condició que hom no pugui tornar a ser jurat fins que no hagin transcorregut dos anys des de l'acabament del mandat; a més, se li exigeix que tingui Arxiu i resta establerta la forma de conservació del Llibre de Determinacions i comptes de la vila i dels privilegis. Les ordinacions estableixen la constitució del govern de la vila, format per 3 jurats, 1 clavari, 3 oïdors de comptes i un consell de 12 membres, com a organismes permanents, i un consell general de 30 membres, però perquè la reunió fos vàlida n'hi havia prou amb la presència de 16 dels 30 membres.

Els jurats introduïts pel nou règim a la vila van exercir les funcions convivint encara amb els obrers de la parròquia, elegits pel sistema del consell obert; aquesta contradictòria convivència, que enfrontava sovint jurats i obrers, va ser finalitzada pel bisbe de Girona, el

1615, en ordenar que els jurats, un cop haguessin acabat el seu càrrec anual, fossin nomenats automàticament obrers. D'aquesta manera, desapareixia una forma de govern, provinent de l'Edat Mitjana, que ja resultava arcaica i es consolidava la universitat de la vila de Calella, ja adequada als nous temps, caracteritzats per una major jerarquització de la vida política i social. En resum: trobarem a Calella, durant tot el s. XVII, una universitat orgànica i permanent, on són escollits els jurats i consellers pel sistema d'insaculació.

Després de l'exposició de la formació i el desenvolupament de la vila, des de les primeres notícies que en tenim de l'existència de poblament per la zona al s.XII fins a la seva constitució en vila amb govern propi a la fi del s. XVI, explicaré breument quins són els temes més recurrents de l'any 1650 al 1653, segons les actes dels acords del comú d'aquest període. Abans, però, he d'aclarir de quina manera m'he organitzat a l'hora de fer el recompte temàtic. Un cop llegida tota la documentació, vaig veure que al Consell eren tractats temes molt diversos. Però, en el fons, tal diversitat d'assumptes tractats no deixaven de ser sinó qüestions relacionades amb quatre aspectes –de caire social, econòmic i polític, diferents però lligats entre si– que es produïen en aquell moment a Catalunya, en estreta relació amb el què succeïa a gran part de l'Europa Occidental d'aquells anys, i més concretament –sobretot en el tema de la Pesta– amb l'Europa mediterrània. Així, doncs, he classificat les actes segons tractessin qüestions sobre blat i aliments en general; sobre guerra; sobre pesta; i, en un quart bloc de temes que he etiquetat “diversos”, aplego les referències als arrendaments de béns del comú, assumptes monetaris i altres afers que no tenen res a veure amb els altres esmentats.

De l'any 1650 al 1653 hi ha 49 actes sobre blat i aliments en general, sobre guerra, n'hi ha 31; sobre la pesta, 26; i sobre “diversos” n'hi ha 46. Cal que digui que, si sumem aquestes quantitats, no dóna la xifra inicial de 121 actes, que són les llegides; però, això es deu a què hi ha actes que són comptades més d'una vegada, i és fet així perquè en una acta poden ésser tocats diferents temes alhora. Sumem, així, 31 actes de més; altrament, hi ha 6 actes que no comptem, perquè no les he entès. Resulta, en conseqüència que a les actes consta que els temes més tractats, són en primer lloc, sobre blat i altres aliments. En relació a aquest àmbit temàtic, fixem : a) Tractes, amb diverses localitats, per a la compra de blat per proveir la vila. Per exemple, amb Arenys de Mar, Tordera, Llançà, Barcelona, St. Feliu, ... I a vegades anomenen els venedors: S. March (amb botiga); M. Rosselló (amb botiga); M. Riber; Isabet Rabassa (amb botiga a la vila); A. Campdesunyer i Coll; Don Felip Roger (batlle natural de la vila de Calella), i finalment al que anomenen “el francès”. b) Tractes amb els venedors de blat, per mirar de concertar-ne el preu; generalment la Universitat de Calella n'exigeix el valor. c) L'exigència, sovint, que els proveïdors de blat els donin la informació d'on carreguen la mercaderia. A més, gairebé sempre hi ha insistència en el fet que el blat sigui encomanat a persones de “confiança”. d) Manlleus duts a terme, a fe de censal, per canviar-los, després, per bona moneda (també or o plata), amb la finalitat de poder comprar blat. e) L'acord, quan van a cercar diners, que, si no es troben a censal, les prenguin a canvi de la Taula de la ciutat de Barcelona (alguna vegada, la de Girona); el canvi, en aquests casos, ha de ser amb or o plata. f) Viatges per portar els diners de compres de blat. La vila paga les despeses dins d'un termini de dies fixat per dur a terme l'encàrrec; les despeses originades fora dels dies concedits, les ha de pagar l'enviat, i els béns propis són posats per garantia. g) Sempre que a la botiga (sembla que es refereixin a la de S. March) s'hagin fet 500 o 600 lliures, aquestes han de recanviar-se, allà on sigui, per comprar blat per la botiga. Qui faci aquesta operació ha de ser membre del consell i de confiança. h) A més de comprar blat, aquest que compren a un preu “en benefici de dita vila”, després se'l venen a un preu més elevat i, a més, exigeixen en els seus compradors que els el paguin amb or o plata. Els diners fets de la venda de blat, sovint els guarden a la tesoraria de l'església. Curiosament, acorden que, sempre que passi una barca que porti blat, s'hi pugui anar amb un carro amb gent armada i que la “universitat estigui abicció”. Ara per ara no puc demos-

trar del tot que aquesta resolució tingui una relació directa amb les vendes de blat que realitzen, però tampoc tinc elements que puguin desmentir aquesta hipòtesi, per tant de moment la considero vàlida. i) Davant la manca de pa que hi ha a la fleca de la vila, acorden que els jurats li donin blat de la botiga de M. Rosselló, que aquest mateix l'ha de pastar a compte de la vila, però adverteixen a aquesta no hi ha de sortir perdent. j) Parlant de blat, a vegades ho fan explícitament referint-se al "blat de la torre". En una ocasió, s'indica que sigui fet garbellar i espolsar i posat en un lloc ben acondicionat. k) I, finalment, acorden que el blat de la vila sigui repartit entre els jurats i valgui la quartera 10 lliures. En relació amb aquest acord, decideixen que enviaran un procurador a cobrar el blat que hagi estat pres i no pagat, dins un termini de cinc dies.

Les qüestions que tracten d'altres aliments estan relacionades, pràcticament sempre, amb fer tabes del grans que són collits a la vila, del vi, del peix,... I que els arrendaments de les tabes del peix i del vi siguin fets a la plaça pública, i tan aviat com sigui possible. També consta que fan vendes de farina. També en algunes ocasions parlen dels preus de la carn que han estat tractats per Don Felip Roger i Sistaller. Quan, alguna vegada, esmenten el bestiar, és amb motiu de la firma de sindicats, per poder manllevar diners per la seva compra.

Ara parlaré del grup "diversos" sota aquesta denominació, hi ha les actes que: a) Es refereixen a temes "monetaris". És a dir: les operacions per canviar "reals" i "dobles" per lliures i sous; manlleus i canvis de moneda per or i/o plata; sindicats que es fan perquè en nom de la universitat hi hagi manlleus, ... Sovint parlen de la moneda de "belló", i és corrent l'expressió "amb bona moneda". b) Aquelles on es fa referència a la pressió que els deutes exercien sobre la Universitat: nomenaments i encàrrecs a membres del consell perquè es mirin els comptes del pa i dels "fochs" fets a la vila i comptin què és el que deu cadascú. Es determinen a enviar procurador per cobrar a tots els habitants que encara deguin diners pel tema del "fochs dels perfums". Entre el 1652 i 1653, sobretot, hi ha actes en les quals hom demana gent de confiança per anar a cobrar als habitants i on es remarca la necessitat de diners que en aquells moments té la universitat. c) En diverses ocasions prometen tornar els deutes que la universitat té amb particulars i, fins i tot, en una ocasió retornen als seus propietaris "prendes" d'or i plata que eren desades a la sacristia de l'església de la vila. d) Sovint acorden les penes que aplicaran als jurats que no es presentin al consell (3 lliures). e) Hi ha tot un altre conjunt d'actes on es fan extraccions de jurats i oïdors de comptes, normalment per mort del que ja hi havia. En diverses ocasions, el motiu de la mort és la pesta. f) Acords sobre els salaris a satisfer.

Sobre aquestes qüestions és del què hi ha un major nombre d'actes, però després n'hi ha unes quantes que tracten de temes més puntuals i concrets, com pot ser l'haver-se quedat sense "mestre d'estudi" per als minyons.

Seguim amb el grup d'actes que tracten d'afers al voltant de la guerra. Explicaré del què parlen any per any. Any 1650: per un costat, el senyor Marquès d' Aguilar, els consellers de Barcelona i el jutge d' Hostalric demanen soldats, per exemple, per socórrer Tortosa. Acorden què cal donar a cada un d'ells i d'on ho pagaran. També consta que donen cavalls per als tinentes. Al mateix temps, hi ha queixes pels allotjaments que la vila ha d'oferir i pels soldats que ha d'enviar; al·leguen que estan molt endeutats i no els poden sustentar. En algun cas, àdhuc exigeixen, per complir ells la demanda, que Pineda n'hi enviï de seus. Comença l'any 1651: arriben uns soldats a la vila i, puix que "vénen de part sospitosa" —provenen de Martorell i els calellencs tenen notícies del mal que han fet—, decideixen no donar-los entrada. Però, per altra banda, al llarg de l'any envien soldats a socórrer Barcelona, Mataró, Hostalric,... Diuen quan els paguen i de què els proveixen. Aqueix any tan aviat hi ha menció de la "companyia" com del "batalló". A partir de 1652, la qüestió d'allotjaments i "bagatges" desbanca la tramesa de soldats. Han de donar palla i civada a les companyies i paguen un tant als soldats que van passant per la vila (108 lliures i vi als soldats irlandesos, per exemple). Relacionat amb aquestes imposicions de guerra, hi ha un cas

il·lustratiu de com la gent devia rebre aquests soldats. La universitat obliga a uns homes del poble a donar pa a la vila i, a canvi, els alliberen d'allotjar cap soldat i dels "bagatges". Torren a expressar el malestar econòmic de la vila quan demanen que els retornin uns soldats perquè no els poden mantenir.

El 1653 segueixen patint allotjaments i han de pagar tinents i oficials. A més, han d'enviar soldats a Girona i homes per treballar a les fortificacions del castell d'Ilostalric, així com aliments. En un cas, parlen d'haver pagat a un vilatà pels danys, que els soldats que eren a la vila li havien causat.

I, finalment, l'altre conjunt d'actes parlan de la pesta. I es tracta dels següents temes: a) Extraccions de morbers i batlles del morbo. b) Mesures contra el contagi, entre les quals hi ha, per exemple, no deixar entrar ningú a la vila si no acredita que no està "contaminat", les quarentenes pels infestats, les purificacions de les cases on hi ha infestats, el tancament de cases i portals, les misses i pregàries,... c) Recerques de doctors en medicina i, sobretot, de "barbers i purificadors". En relació amb aquests, el què se'ls dóna de salari. d) Controlen que siguin acomplertes les normes dictades per a l'evitació del contagi, i hi ha penes establertes pels qui no ho acatin (penalitzacions econòmiques). e) Munió d'actes al·ludeixen les conseqüències de la pesta, viscudes des de la universitat: l'endeutament que la Pesta provoca; morts de membres del consell; canvis de l'indret on es reuneixen; preocupació per si el moviment de soldats empitjora la situació; cartes trameses per alertar altres poblacions,...

Les meves impressions, després d'haver llegit les actes del consell, em van dur a voler analitzar el Llibre del Clavari, per tal de comprovar, jo mateixa, l'existència d'aquest "endeutament" que la gent del consell no es cansava de repetir, i veure quina era la causa d'aquesta situació econòmica o, més ben dit, quin pes hi tenien la guerra, la pesta i el proveïment d'aliments (blat). He d'advertir, d'antuvi, que l'anàlisi del llibre del clavari, és a dir, de l'estat dels comptes, no l'he acabat, car no m'he mirat tots els elements que necessito per demostrar la meua hipòtesi. Concretament, el que encara no he esbrinat (només en tinc alguns indicis) és quins eren els recursos de la universitat i d'on provenien els seus ingressos. Per tant, només podré avançar quatre coses sobre les despeses, tot i que solament n'he fet una primera lectura i, per anar bé, hauria de tornar-li a donar un cop d'ull. Exposaré el recompte de les despeses del període cronològic escollit, per limitar la investigació i concretar-la al voltant d'un fenomen, diguem-ne, "puntual": la pesta. En el cas del llibre del clavari hi ha un grup de "despeses sense classificar" i ho són perquè, en la majoria dels casos, no sé si tenen alguna relació amb la guerra o amb la pesta. Per tant, un cop aclarit, segurament s'engrossiran les despeses per cadascuna d'aquestes qüestions. De moment, però, si vull ser mínimament rigorosa, les haig de diexar a part. Una altra advertència que cal fer és que les despeses de l'any 1653 només les he comptat fins al 18 de març del 1653, perquè hi tinc tota una sèrie de problemes que no em permeten saber si la resta de despeses són d'aqueix mateix any o del 1654. Després de tantes explicacions, seguiré amb l'exposició del què he extret del clavari. Guerra: 1468 lliures 18 sous i 2 diners; Blat i aliments en general: 158 lliures 4 sous i 6 diners; Diversos: 955 lliures i 2 diners; Pesta: 303 lliures 1 sou i 6 diners. Les despeses no classificades sumen: 233 lliures i 12 sous.

Després de descriure el contingut de les fonts d'informació consultades i de manifestar els problemes que hi veig i de fer les advertències del cas, em disposaré a relacionar-ho amb el seu context històric. Em sembla prou clar que tant les actes del Consell de la vila com el llibre del clavari reflecteixen una situació crítica, en plena guerra i epidèmia de pesta. És per això que primer faré una breu explicació de l'evolució de la situació política en aquells anys, i, després, diré quatre coses més sobre la pesta.

A l'Europa d'aquella època havia començat una guerra, la dels "Trenta Anys" (1618-1648), en la qual la Monarquia Hispànica tenia un paper preminent. A causa d'aquesta gran empresa bèl·lica de la monarquia, sembla que ja pels volts del 1626 van iniciar-se els allotjaments de soldats a les viles, les lleves, etc... L'any 1635 la monarquia es va embrancar en

una guerra contra França, i per Catalunya passaven molts soldats i s'hi allotjaven companyies senceres. La població estava, cada vegada més, descontenta per aquests allotjaments, que solien ser font d'importants despeses i d'abusos. El que va fer acabar la paciència a la població fou l'organització de la campanya de Salses (1639), amb una gran part del reclutament efectuat a les comarques catalanes. Arreu es produïren revoltes contra els "tercios" i el pagament d'impostos per finançar la guerra ("el quint", per exemple), car la població no entenia perquè hi havia d'estar involucrada.² Justament en aquella època les relacions polítiques Madrid- Barcelona eren més aviat tenses, puix que la Corona, per una part, volia cohesionar i centralitzar el poder, i per altra, les institucions catalanes veien com, per aquest afany "centralista", la Corona volia imposar la seva manera de fer, deixant de banda antics compromisos i pactes amb les institucions catalanes. Els catalans consideraven que tals accions de la Corona tenien uns límits legals, especialment en la manera de practicar els allotjaments a les poblacions, els quals no eren duts a terme conforme a les condicions "pactades" entre les dues parts. El conflicte traspuava, clarament, en la relació Audiència/Diputació.

Després de l'aixecament produït el dia de Corpus del 1640, la classe dirigent afincada a Barcelona va decidir legitimar institucionalment la revolta i fer-se seves les quixes. Això suposava considerar els "tercios" com a exèrcit enemic. Durant l'agost de 1640 fou decidida des de la monarquia, l'ocupació militar de Catalunya. De seguida, aquí es creà una Junta particular de Braços, convocada en situacions d'emergència. Finalment, s'opta per una sortida "revolucionària" al conflicte i, entre el Consell de Cent i la Diputació, es constituï la Junta de Braços. Sembla que el fet que l'oligarquia urbana catalana es posí al costat de la població, no és més que un intent per a que la revolta no prengui un altre caire, dit de passada, més "revolucionari", que es torni contra ella i els seus interessos. Així, doncs, es disposa a organitzar la guerra contra els tercios, sense perdre el temor a possibles protestes populars per les llesves. Catalunya es trobava entre dos fronts i, d'alguna manera, les classes dirigents pensaven que calia prendre partit per un o altre dels dos bàndols. De la monarquia hispànica tenia massa greuges i hom no veia que les seves intencions afavorissin el manteniment de les institucions pròpies ni els seus privilegis, conservats al llarg de molts anys. Com a resultat d'això, foren acordats amb França una sèrie d'ajuts militars. Però, una mica més endavant, França féu la proposta de constituir Catalunya en República, sota la protecció del Rei de França. El gener del 1641, la Junta de Braços acceptà la proposta i prometé fidelitat i obediència al rei de França, Lluís XIII. Cal dir que tot i els aparents avantatges institucionals, de manteniment de privilegis, etc., que suposava estar sota l'empara de la monarquia francesa, hi havia manifestacions de reticència i recel. Tot i així, és important de retenir que França satisfieia, també, aquelles reclamacions que els catalans ja feien des del s. XVI; a més, és clar, de conservar tot l'aparell institucional i legislatiu català. La capitulació de Barcelona va produir-se el 14 de novembre del 1652 i el perdó reial, de Felip IV, als catalans, el 3 de gener de 1653. Des del 1640 fins llavors, 1652, Catalunya va estar en guerra contra la monarquia hispànica i sota la protecció del rei de França; però, després, la guerra de la monarquia contra França va seguir fins al 1659, és a dir, que Catalunya va continuar patint les conseqüències de la guerra, els allotjaments, les llesves i la imposició fiscal. A partir d'aleshores, la monarquia va anar introduint tots aquells canvis que havien de suposar un major control de la província. Ultra l'enrenou i la misèria que suposava la guerra entre 1650 i 1653, Catalunya va patir les conseqüències de la pesta bubònica, la qual va afectar pràcticament tot el litoral mediterrani europeu. L'epidèmia agreujava la mateixa situació de guerra (morts, deutes, etc.), i la guerra, al seu torn, ajudava al contagi de la pesta

2. SERRA, E. i altres *La Revolució de 1640*, Crítica, 1991. El context històric, l'he fet basant-me en la lectura d'aqueix llibre.

a través del tràfec amunt i avall de soldats i de la convivència d'aquests amb la població afectada pel "morbo". La pesta va entrar per València l'any 1647,³ des d'on va expandir-se cap al sud: Alacant, Múrcia, Andalusia, ... També des de València va anar penetrant a l'Aragó, fins arribar a Osca, on va quedar aturada (1651). La seva penetració a Catalunya tingué lloc per Tortosa, a inicis del 1650; de seguida es va anar estenent pel litoral i per l'interior català. Del 1651 al 1654 es va anar escampant per Catalunya i l'Aragó, atacant diverses vegades poblacions que anteriorment n'havien fet eradicació. L'any 1656, va arribar a Nàpols, on finalment va ser vençuda, l'any 1659. Pel que sembla –segons Jordi Nadal–, la població a Catalunya es podria haver reduït entre un 15 o 20 per cent.

Després d'haver explicat l'origen i el funcionament de la Universitat de Calella, els temes tractats en els consells durant la cronologia escollida, les despeses de la universitat i el context socio-polític del moment, miraré d'exposar les meves impressions i interpretació. A primer cop d'ull, adverteixo una contradicció entre la importància que les actes hom dóna al proveïment de blat a la vila i la poca despesa que ocasiona en el llibre del clavari, en relació amb altres assumptes no gaire contemplats a les actes, com la guerra, i que en el llibre del clavari apareixen constantment. D'entrada, en el tema del blat intueixo un problema. Pel que sembla, en aquells moments trobar qui podria vendre blat devia ser molt difícil, segurament no n'hi havia, a disposició de la població, en les mateixes quantitats que en temps de pau. Sovint les actes reflecteixen la voluntat de saber d'on hom treu el blat i sovint el blat és encarregat a gent amb "contactes"; i arriben als acords amb un to misteriós, és a dir sense dir noms ni esmentar indrets. A més a més, és segur que, des de l'inici de la guerra, els preus del blat i derivats s'havien disparat. El fet que, en les compres de blat, sempre en sigui exigint el valor; que prefereixin tractar directament amb "proveïdors", que no pas amb intermediaris (venedors); que "assaltin" vaixells caregats de blat i que deixin, en més d'una ocasió, la fleca de la vila sense ni una engruna de pa; que distingeixin entre "blat" i "el blat de la torre"; que en alguna ocasió arraconin part del blat que tenen; i que, tenint una urgent necessitat de blat, el que compren se'l venen a uns tercers, em fa pensar que aquest interès pel blat té més a veure amb l'obtenció de beneficis per l'oligarquia local –al govern municipal– o per intentar eixugar el deute, que no pas per proveir d'aliment la població. Les actes palesen l'endeutament com a motiu de preocupació. Endeutament que, segons ells mateixos, i pel que de moment sé del clavari, seria causat per la guerra que viuen i per les despeses afegides que comporta evitar el contagi de la pesta. Aquest maldecap té, com a conseqüència, l'anhel d'aconseguir diners com sigui i tan ràpidament com es pugui, per tal d'eixugar el deute, i, amb aquesta finalitat, es proposen de fer-ho pagar a la població, multant si hom no paga dins de terminis fixats, els deutes amb la universitat. Aquest afany per obtenir diners, els faria imposar moltes normes i mesures a la població. Amb la recaptació d'aquestes multes finançaven part de la despesa que la pesta provocava. El que he comentat sobre el possible benefici obtingut de la venda de blat, lligaria amb aquesta necessitat de diners. Com també l'"assalt" de barques amb un carregament de blat a bord (màxim benefici, a baixos costos). Tals serien les vies per aconseguir diners sense interessos i sense haver d'hipotecar els béns de la universitat. També practicaven la via legal d'obtenció de diners mitjançant els censals i altres tipus de préstecs que, a diferència dels altres, provocaven a la llarga un profund endeutament de les universitats. De les actes, també es desprèn una situació monetària bastant caòtica, al meu entendre, i que devia complicar totes les operacions que tinguessin la moneda com a mitjà d'intercanvi.

Pel que fa a la guerra, em consta que des de 1650 s'allotgen a la localitat soldats de diferents "tercios", i que els han de proveir de palla, cavalls i aliments. D'aquest fet, tenim

3. NADAL, J.: *La población española (siglos XVI a XX)*, Ed Ariel, 1988. El tema de la pesta, l'he escrit, en part, a partir de la lectura d'aqueix llibre.

constància del rebuig que els provoca i de les nombroses queixes que presenten. Fins i tot paguen per no haver d'allotjar soldats, amb l'excusa que la vila està contagiada pel "morbo"; malgrat tot, els envien soldats, situació que provoca una gran indignació. Però, per altra banda, hi ha diversos elements que em fan pensar que, al mateix temps, s'ajuda econòmicament i amb el lliurament d'homes al bàndol "revoltat" de la Diputació i el Consell de Cent. Segons el llibre, esmentat anteriorment, *La revolució...* viles veïnes de Calella (Canet, Tordera, Arenys,...) i amb les quals tenen tractes i relació pertanyen al bàndol dels rebels. Per altra banda, fins el 1652 parlen del "batalló", que és una novetat introduïda arran de l'aliança amb França. En les actes veiem aparèixer sovint el Marquès d'Aguilar, Josep Margarit, del vescomtat de Canet del Rosselló, que serà un dels promotors de l'aliança amb els francesos. Juntament amb aquest, anomenen els senyors consellers de Barcelona. L'actitud davant la tramesa de soldats per la causa "segadora" és de poca cooperació i d'indiferència. I escau dir que la causa de l'endeutament era la guerra, tal com ho prova el llibre del clavari. I, per últim, sembla que a partir de 1653 l'epidèmia s'agreugi, i això fa que s'incrementi la quantitat de vegades que en parlen. A mitjan 1652 potser hi hagué un període sense contagi a la vila de Calella. És l'única explicació que trobo a una sèrie d'actes que, si no fos com apuntem no tindrien massa sentit. Diuen que a partir del 21 d'abril del 1652, dia de l'àngel sant Rafel, ja no hi ha pesta i, amb motiu de celebració i recordatori del mal passat, volen instaurar aquell dia com a festiu. Aquest període en qüestió resta en blanc i tinc notícies del contagi del dia 12 de juny de 1652. És més: la pesta ataca amb més virulència a partir de finals del 1652 i durant el 1653. Sovint expressen el temor que els soldats que passen per la vila escampin i empitjorin la situació d'epidèmia. Per tant, es pot dir que ja llavors eren plenament conscients del paper que les tropes podien jugar com a transmissores de malalties i epidèmies.

Les conclusions a què he arribat, exposades breument, són aquestes:

-Es veuen obligats a col·laborar, durant la guerra, amb un bàndol i altre, però sense ganes ni interès per participar-hi, ja que la guerra és la principal causa del profund endeutament en què es troben.

-No es reflecteix en cap moment la situació real que viu el poble ni les seves protestes o queixes per la situació (ens podem imaginar que no devia ser massa esplendorosa ni còmode); la qüestió pot ser atribuïda a la composició oligàrquica del consell.

-I, en tercer i darrer lloc, la pesta és un factor agreujant de la situació bèl·lica, el qual es tradueix en més despeses (i morts) i per tant, aprofundeix els deutes i afecta tota la població, indistintament.